

Ο Στρατός της Ελληνικής Επανάστασης του 1821.

του Αντιστρατήγου ε.α. Χαντζή Δημητρίου, Επιτίμου Διοικητού Β' ΣΣ.

1. Πρόλογος.

Συνέλληνες, φίλες και φίλοι. Καλησπέρα

« Όταν αποφασίσαμε να κάμουμε την Επανάσταση, δεν εσυλλογισθήκαμε ούτε πόσοι είμεθα, ούτε πως δεν έχουμε άρματα, ούτε ότι οι Τούρκοι εβαστούσαν τα κάστρα και τις πόλεις, ούτε κανένας φρόνιμος μας είπε “πού πάτε να πολεμήσετε με σιτοκάραβα;”, αλλά ως μία βροχή, έπεσε εις όλους μας η επιθυμία της ελευθερίας μας και όλοι και οι κληρικοί και οι προεστοί και οι καπεταναίοι και οι πεπαιδευμένοι και οι έμποροι μικροί ή μεγάλοι, όλοι συμφωνήσαμε εις αυτό το σκοπό και εκάμαμε την Επανάσταση».

Αυτά αφηγείται χαρακτηριστικά η μεγαλύτερη μορφή της Επανάστασης του 1821, ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες άρχισε η Επανάσταση του 1821, της οποίας οι στρατιωτικές επιχειρήσεις διήρκεσαν ενεέα χρόνια, από τον

Φεβρουάριο του 1821 έως το 1830.

Ο αγώνας άρχισε κυρίως στις περιοχές όπου στρατιωτικά είχε πιθανότητες επιτυχίας, όπως ήταν η Πελοπόννησος και η Στερεά Ελλάδα, ή ως αντιπερισπασμός, όπως στη Μολδοβλαχία, στην Μακεδονία και στην Θράκη. Σε άλλες περιοχές δεν υπήρχαν ευνοϊκοί παράγοντες, όπως στην Ήπειρο, όπου οι Οθωμανοί διέθεταν πολλά ισχυρά κάστρα και υπήρχε ισχυρό τουρκαλβανικό στοιχείο. Επίσης στη Θεσσαλία ήταν δύσκολος ο ανταρτοπόλεμος λόγω των πεδινών εκτάσεων. Σε απομονωμένες δε περιοχές με ισχυρή οθωμανική παρουσία, όπως στην Κρήτη και στο Πήλιο, η επανάσταση ομοίως καταπνίγηκε

2. Τα προ της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 επαναστατικά κινήματα.

Ο Ελληνισμός αναγκάζεται να ζήσει σκλάβος σε ένα αλλόθρησκο δυνάστη που δεν σέβεται την προσωπικότητα του ανθρώπου και την προσφορά του ελληνικού πνεύματος στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Άλλα γνωρίζει ο δυνάστης κατακτητής: τον χειρισμό της χαντζάρας που αφαιρεί ζωές και κεφάλια.

Ο ελληνορθόδοξος πολιτισμός και το ελεύθερο φρόνημα των Ελλήνων με την βοήθεια του κρυφού σχολείου και τον μύθο του μαρμαρωμένου βασιλιά διατηρεί ζωντανό το όραμα-επιθυμία «πάλι με χρόνους και καιρούς πάλι δικά μας θα είναι».

Οι θρύλοι και τα όνειρα περνούν από γενιά σε γενιά και αποτελούν το λίπασμα που αυξάνει την επιθυμία του υπόδουλου Έλληνα να αποκτήσει την ελευθερία του. Η Ρωμανία και αν εχάθη θα ρθει και πάλι. Ζει και αναπνέει με την ελπίδα ότι μια μέρα θα αναστηθεί ο μαρμαρωμένος βασιλιάς και προετοιμάζεται για τον σκοπό αυτό. Οργανώνεται, φυσικά, μυστικά και κρυφά, γιατί ο σκληρός κατακτητής δεν λογαριάζει την προσωπική ζωή και μάλιστα ενός Έλληνα απίστου, κατ αυτούς.

Οι σκλαβωμένοι Έλληνες λίγα χρόνια μετά την πτώση της βασιλεύουσας εκδηλώνουν επαναστατική δράση. Στέλνουν ξεκάθαρο μήνυμα : επιθυμούν την ελευθερία τους και θα την διεκδικήσουν με κάθε αντάλλαγμα. Δεν αντέχουν τον ζυγό της σκλαβιάς. Από την φύση ελεύθερος και χριστιανός ορθόδοξος ο Έλληνας δεν περιμένει τον διαφωτισμό να του διδάξει αδελφότητα, ελευθερία και ισότητα. Είναι έτοιμος να χύσει το αίμα του και

να προσφέρει την ζωή του για την ελευθερία του και προπάντων για την θρησκεία του για την ορθοδοξία.

Ελπίζει ο υπόδουλος ελληνισμός, προσπαθεί και αγωνίζεται. Στα 400 χρόνια της σκλαβιάς, έγιναν 123 ξεσηκωμοί κατά των Τούρκων. Οι περισσότεροι, αυθόρμητοι κι απaráσκευοι. Πολλοί έγιναν με την προτροπή ξένων δυνάμεων που εγκατέλειπαν στην πορεία τους ξεσηκωμένους. Όλες πνίγηκαν στο αίμα.

3. Οι σημαντικές εξεγέρσεις, με χρονολογική σειρά από την παλαιότερη στην πιο πρόσφατη είναι οι εξής:

- **1457 - 1472:** Η Εξέγερση στη Μάνη το 1457 κατά Τούρκων από τον Βησσαρίωνα
- **1466, Αύγουστος:** Η Εξέγερση στην Πάτρα υπό τον μητροπολίτη Πατρών Νεόφυτο.^[1]
- **1479 - 1481:** Η Επανάσταση από τον Κροκόδειλο Κλαδά στη Μάνη και Θεόδωρο Μπούα στο Άργος, καθώς και στη Μακεδονία.
- **1492 - 1496:** Η Επανάσταση Ελλήνων κατά Τούρκων από τον αρχιεπίσκοπο Δυρραχίου, Ανδρέα Παλαιολόγο, Κωνσταντίνο Αριανήτη στην Ήπειρο και Θεσσαλία. Ακολούθησε σφαγή Ελλήνων και λεηλασία της χώρας.
- **1501:** Η Επανάσταση Ελλήνων κατά Τούρκων από Ευρωπαίους ηγεμόνες.
- **1503:** Η Επανάσταση κατά Τούρκων από τον Μάρκο Μουσούρο.
- **1525:** Η Επανάσταση κατά Τούρκων από τον Ιάννο Λάσκαρη.
- **1531:** Ανακάλυψη της επαναστατικής απόπειρας στη Ρόδο και σφαγή του μητροπολίτη Ευθυμίου και άλλων.
- **1532.** Επανάσταση στην Πάτρα με τη βοήθεια του ισπανικού στόλου υπό την ηγεσία του Ανδρέα Ντόρια.^[2]
- **1565:** Η Επανάσταση στην Ήπειρο για το παιδομάζωμα.
- **1571:** Μετά τη ναυμαχία της Ναυπάκτου (7 Οκτ. 1571), οι Έλληνες σε πολλά μέρη έλαβαν θάρρος και έκαναν εξεγέρσεις με την υποκίνηση και των δυτικών δυνάμεων. Οι δυτικοί όμως δεν πρόσφεραν ουσια-

στική βοήθεια και οι εξεγέρσεις καταπνικτήθηκαν σε λίγους μήνες. **Εξεγέρσεις το 1571** έγιναν στην Ήπειρο, τη **Μακεδονία** (**Χαλκιδική, Σέρρες, Θεσσαλονίκη, Αχρίδα, Μπλάτσι, Κατράνιτσα**) και στη νοτιοδυτική Πελοπόννησο από τους Μελισσηνούς (: **ο Μακάριος μητροπολίτης Μονεμβασίας** και ο αδελφός του Θεόδωρος). Ακολούθησαν σφαγές στην Παρνασσίδα, Μακεδονία, Πελοπόννησο, τον Άθω και στα νησιά. Επανάσταση έγινε και στην **Πάτρα** υπό την ηγεσία του Παλαιών Πατρών Γερμανού Α' και προκρίτων.^[3]

- **1583:** **Εξέγερση στη Βόνιτσας-Ξηρομέρου 1583** στην Ήπειρο, Αιτωλία, Ακαρνανία από τους **Θεόδωρο Μπούα - Γρίβα, Πούλιο Δράκο, Μαλά-μο**.
- **1596:** **Εξέγερση στη Χειμάρρα** με συμμετοχή του **αρχιεπισκόπου Αχρίδος Αθανάσιου**.
- **1600:** Εξέγερση του μητροπολίτη Λαρίσης και Τρίκκης **Διονύσιου** και του μητροπολίτη **Φαναρίου** Σεραφείμ στη Θεσσαλία.
- **1609:** Η **Επανάσταση** στην **Κύπρο** και τη Μάνη.
- **1611:** **Εξέγερση** στην Ήπειρο από το **Διονύσιο το Φιλόσοφο**.
- **1659.** Εξέγερση χωριών της Μεσσηνίας, Λακωνίας και Αρκαδίας με τη βοήθεια του ενετικού στόλου υπό τον Μοροζίνη. Στο δεύτερο ήμισυ του Μαρτίου καταλαμβάνεται για λίγο η Καλαμάτα. Ηγετικό ρόλο έπαιξαν δύο ιερείς.^[4]
- **1659 - 1667:** Η **Επανάσταση** στη Μά-νη.
- **1684 - 1688:** Γίνεται ο **έκτος Βενετοτουρκικός πόλεμος** και κατάληψη Αιτωλοακαρνανίας, Πελοποννήσου και Αθηνών με αρχηγό τον **Φραντζέσκο Μοροζίνι**. Στις εχθροπραξίες συμμετείχαν Έλληνες οπλαρχηγοί, με κυριό-τερο τον **Μεϊντάνη** στην Ανατολική Στερά, Θεσσαλία και **Δυτική Μακεδονία**.
- **1696 - 1699:** Η **Επανάσταση** από τον **Γερακάρη** και άλλους .
- **1705:** **Εξέγερση της Ημαθίας του 1705** στην **Ημαθία** υπό τον αρματωλό **Ζήση Καραδήμο** για το παιδομάζωμα^[7].
- **1716:** Η **Επανάσταση** στη **Μακεδονία** (**Κοζάνη, Βόιο, Εορδαία, Κιλκίς** κ.α.) υπό τον μητροπολίτη **Ζωσιμά Ρούση**.
- **1717:** Η **Επανάσταση** στην Ακαρνα-νία από τον **Τσεκούρα**.
- **1749:** Η **Επανάσταση** στη **Μακεδονία** και τις **Βόρειες Σποράδες**.

- 1766 - 1770: Έχουμε τα Ορλωφικά από τους Γ. Παπάζωλη, Π. Μπενάκη, Α. Ψαρό, Ν. Φορτούνη, Σπ. και Ι. Μεταξά, Χρ. Γρίβα, Στ. Γεροδήμο, Σουσμάνη, Κορνά Τράκα, Μητρομάρα, τους Νοταράδες, Γ. Ζιάκα, Άκ. Χατζημάτη και Ι. Φλώρο. Προδοσία των Ορλώφ και σφαγές Ελλήνων στην Πελοπόννησο και την Στερεά Ελλάδα.
- 1770 - 1771: Ελληνική εξέγερση στα Σφακιά της Κρήτης υπό το Δασκαλογιάννη.
- 1788 - 1792: Η Επανάσταση από τους Λάμπρο Κατσώνη και Ανδρέα Ανδρούτσο με ταυτόχρονη εξέγερση σε Βορειο-δυτική Μακεδονία (περιοχές Κορεστίων, Περιστερίου, Μοριχόβου).
- 1806 - 1807: Η Επανάσταση από τους Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, Νικοτσάρα, τους Λαζαίους, Γεώργιο Τζαχίλα, Βασίλειο Ρομφή και τον Νικόλα Τσάμη.
- 1808: Η Επανάσταση ^[8] από τους παπα-Ευθύμιο Βλαχάβα, Θεόδωρο Βλαχάβα και Δημήτριο Βλάχο, Νικοτσάρα, και τους Λαζαίους.^{[9][10][11]}
- 1821 - 1828 ή 1830: Ελληνική Επανάσταση του 1821.

Οι σημαντικές εξεγέρσεις από το 1453 – 1821.

- 1457 - 1472: Η [Εξέγερση στη Μάνη το 1457](#) κατά Τούρκων από τον [Βησσαρίωνα](#)
- 1466, Αύγουστος: Η Εξέγερση στην Πάτρα υπό τον μητροπολίτη Πατρών Νεό-φυτο.^[1]
- 1479 - 1481: Η [Επανάσταση](#) από τον [Κροκόδειλο Κλαδά](#) στη Μάνη και [Θεόδωρο Μπούα](#) στο Άργος, καθώς και στη [Μακεδονία](#).
- 1492 - 1496: Η [Επανάσταση](#) Ελλήνων κατά Τούρκων από τον αρχιεπίσκοπο Δυρ-ραχίου, [Ανδρέα Παλαιολόγο](#), [Κωνσταντίνο Αριανήτη](#) στην Ήπειρο και Θεσσαλία. Ακολούθησε σφαγή Ελλήνων και Ληλασία της χώρας.
- 1501: Η [Επανάσταση](#) Ελλήνων κατά Τούρκων από Ευρωπαίους ηγεμόνες.
- 1503: Η [Επανάσταση](#) κατά Τούρκων από τον [Μάρκο Μουσσούρο](#).
- 1525: Η [Επανάσταση](#) κατά Τούρκων από τον [Ιάννο Λάσκαρη](#).
- 1531: Ανακάλυψη της επαναστατικής απόπειρας στη Ρόδο και σφαγή του μητροπο-λίτη Ευθυμίου και άλλων.
- 1532. Επανάσταση στην Πάτρα με τη βοήθεια του ισπανικού στόλου υπό την ηγεσία του Ανδρέα Ντόρια.^[2]
- 1565: Η [Επανάσταση](#) στην Ήπειρο για το παιδομάζωμα.
- 1571: Οι [Εξεγέρσεις](#) στην Ήπειρο, τη [Μακεδονία](#) ([Χαλκιδική](#), [Σέρρες](#), [Θεσσα-λονίκη](#), [Αχρίδα](#), [Μπλάτσι](#), [Κατράνιτσα](#)) και στη νοτιοδυτική Πελοπόννησο από τους Μελισσηνούς (: από [τον Μακάριο μητροπολίτη Μονεμβασίας](#) και αδελφό του Θεόδωρο). Ακολούθησαν σφαγές στην Παρνασσίδα, Μακεδονία, Πελοπόννησο, τον Άθω και στα νησιά.
- 1583: [Εξέγερση στη Βόνιτσας-Ξηρομέρου 1583](#) στην Ήπειρο, Αι-τωλία, Ακαρνανία από τους [Θεόδωρο Μπούα - Γρίβα](#), [Πούλιο Δράκο](#), [Μαλά-μο](#).
- 1596: [Εξέγερση στη Χειμάρρα](#) με συμμετοχή του [αρχιε-πισκόπου Αχρίδος Αθανάσιου](#).
- 1600: Εξέγερση του μητροπολίτη Λαρίσης και Τρίκκης [Διονύ-σιου](#) και του μητροπολίτη [Φαναρίου](#) Σεραφείμ στη Θεσσαλία.
- 1609: Η [Επανάσταση](#) στην [Κύπρο](#) και τη Μάνη.
- 1611: [Εξέγερση](#) στην Ήπειρο από το [Διονύσιο το Φιλόσοφο](#).
- 1659. Εξέγερση χωριών της Μεσσηνίας, Λακωνίας και Αρκαδίας με τη βοήθεια του ενετικού στόλου υπό τον Μοροζίνη.
- 1659 - 1667: Η [Επανάσταση](#) στη Μάνη.
- 1684 - 1688: Γίνεται ο [έκτος Βενετοτουρκικός πόλεμος](#) και κατάληψη Αιτωλοα-καρνανίας, Πελοποννήσου και Αθηνών με αρχηγό τον [Φραντζέσκο Μοροζίνι](#). Στις εχθροπραξίες συμμετείχαν Έλληνες οπλαρχηγοί, με κυριότερο τον [Μεϊντάνη](#) στην Ανατολική Στερά, Θεσσαλία και [Δυτική Μακεδονία](#).
- 1696 - 1699: Η [Επανάσταση](#) από τον [Γερακάρη](#) και άλλους .
- 1705: [Εξέγερση της Ημαθίας του 1705](#) στην [Ημαθία](#) υπό τον αρματωλό [Ζήση Καραδήμο](#) για το παιδομάζωμα^[3].
- 1716: Η [Επανάσταση](#) στη [Μακεδονία](#) ([Κοζάνη](#), [Βόιο](#), [Εορδαία](#), [Κιλκίς](#) κ.α.) υπό τον μητροπολίτη [Ζωσιμά Ρούση](#).
- 1717: Η [Επανάσταση](#) στην Ακαρνα-νία από τον [Τσεκούρα](#).
- 1749: Η [Επανάσταση](#) στη [Μακεδονία](#) και τις [Βόρειες Σποράδες](#).
- 1766 - 1770: Έχουμε τα [Ορλωφικά](#) από τους [Γ. Παπάζωλη](#), [Π. Μπενάκη](#), [Α. Ψαρό](#), [Ν. Φορτούνη](#), [Σπ. και Ι. Μεταξά](#), [Χρ. Γρίβα](#), [Στ. Γεροδήμο](#), [Σουσμάνη](#), [Κομνά Τράκα](#), [Μητρομάρα](#), τους [Νοταράδες](#), [Γ. Ζιάκα](#), [Άκ. Χατζημάτη](#) και [Ι. Φλώρο](#). Προδοσία των Ορλώφ και σφαγές Ελλήνων στην Πελοπόννησο και την Στερεά Ελλάδα.
- 1770 - 1771: Ελληνική εξέγερση στα [Σφακιά](#) της [Κρήτης](#) υπό το [Δασκαλογιάννη](#).
- 1788 - 1792: Η [Επανάσταση](#) από τους [Λάμπρο Κατσώνη](#) και [Ανδρέα Ανδρούτσο](#) με ταυτόχρονη εξέγερση σε Βορειο-δυτική [Μακεδονία](#) (περιοχές [Κορεστίων](#), [Περιστερίου](#), [Μορχόβου](#)).
- 1806 - 1807: Η [Επανάσταση](#) από τους [Θεόδωρο Κολοκοτρώνη](#), [Νικοτσάρα](#), τους [Λαζαίους](#), [Γεώργιο Τζαχίλα](#), [Βασ-λειο Ρομφή](#) και τον [Νικόλα Τσάμη](#).
- 1808: Η [Επανάσταση](#) ^[8] από τους [παπα-Ευθύμιο Βλαχάβα](#), [Θεόδωρο Βλαχάβα](#) και [Δημήτριο Βλάχο](#), [Νικοτσάρα](#), και τους [Λαζαίους](#).^{[9][10][11]}

4. Αρματολοί και Κλέφτες: Μια πρώτη προσέγγιση.

Η τουρκική κατάκτηση δημιούργησε τις συνθήκες για την ανάπτυξη ενός ρεύματος που οδηγούσε τους κατοίκους από τις πεδινές περιοχές προς τους ορεινούς όγκους.

Μπροστά στον αναγκαστικό εξισλαμισμό, στο παιδομάζωμα, στην απειλή της σφαγής και της αιχμαλωσίας πολλοί ήταν αυτοί που διάλεξαν τον δρόμο της φυγής.

Μετακινούμενοι σε ορεινές περιοχές, οι φυγάδες αυτοί γνώριζαν ότι οι συνθήκες διαβίωσης θα ήταν πολύ δύσκολες. Για να επιβιώσουν χρειαζόταν σκληρός αγώνας, που είχε σαν συνέπεια τόσο την ανάπτυξη σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων όσο και τη δημιουργία διαφορετικής ψυχοσύνθεσης και νοοτροπίας, τη ψυχοσύνθεση του αντάρτη, του ανυπότακτου που δεν δέχεται να συμβιβασθεί με την εξουσία, είτε πρόκειται για την οθωμανική διοίκηση είτε για τους κοτζαμπάσηδες και καταφεύγει πολύ συχνά, για την επιβίωσή του, σε αρπαγές.

Οι κλέφτες, έτσι, εμφανίστηκαν από την αρχή της τουρκικής κατάκτησης.

«Για να φθάσει όμως ο κλέφτης να γίνει ο θρυλικός αγωνιστής της ελευθερίας, όπως μας τον παρουσιάζουν τα δημοτικά μας τραγούδια και η παράδοση, χρειάστηκε να περάσουν τρεις περίπου αιώνες μετά την άλωση.

Τα ελάχιστα στοιχεία που έχουμε για κλέφτες στον 18ο αιώνα αναφέρονται σε πράξεις που μόνο σαν ληστεία θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν. Είναι άλλωστε γενικά παραδεκτό ότι οι κλέφτες στους πρώτους αιώνες της τουρκοκρατίας δεν είχαν συνείδηση ότι αγωνίζονται για την ελευθερία του συνόλου» («**ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ**», **ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ**).

Λημέρι Κλεφτών.

Η ζωή των κλεφτών.

Οι κλέφτες έμεναν σε ορεινά, άγωνα κατά κανόνα μέρη, και ήταν πάντοτε έτοιμοι ν' αλλάξουν λημέρια όταν κινδύνευαν. Ήταν πάντα ένοπλοι και ζούσαν από ληστείες. Έκλεβαν τα κοπάδια διαφόρων Οθωμανών αξιωματούχων, ενώ αρκετές φορές άρπαζαν τους αγάδες και τους μπέηδες και στη συνέχεια ζητούσαν λύτρα για την απελευθέρωσή τους. Μερικές φορές, λήστευαν ακόμα και Έλληνες Χριστιανούς.

Όταν δεν πολεμούσαν, οι κλέφτες εξασκούσαν στη σκοποβολή, τη δισκοβολία, τα άλματα και το τρέξιμο.

Ο Νικοτσάρας, λέγεται ότι έτρεχε πιο γρήγορα από ένα άλογο και ότι με ένα άλμα του μπορούσε να περάσει επτά άλογα στη σειρά! Για τον Ζαχαριά, ότι έτρεχε τόσο γρήγορα, που οι φτέρνες έφταναν στ' αφτιά του!

Οι κλέφτες είχαν φοβερή αντοχή στην πείνα, τη δίψα και την αγρύπνια. Υπήρχαν περιπτώσεις που έμεναν άγρυπνοι, νηστικοί και χωρίς να πιουν νερό, τρία ολόκληρα μερόνυχτα. Οι εχθροί τους νόμιζαν ότι είχαν εξαντληθεί, ωστόσο εκείνοι έβρισκαν δυνάμεις, έκαναν επίθεση και νικούσαν.

Η κοιλάδα των Τεμπών.

Στη συνείδηση του λαού, οι κλέφτες «περνούσαν» περίπου ως ήρωες. Ο απλός κόσμος τους θαύμαζε, καθώς πολλές φορές λήστευαν (ή ακόμα και σκότωναν), μισητά στον λαό πρόσωπα.

Ο Τζορτζ Φίλνι στην «Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης», γράφει:

«Όπου η κυβέρνηση δεν δείχνει σεβασμό στη δικαιοσύνη, οι εκτός νόμου συχνά βρίσκουν υποστήριξη στις κατώτερες τάξεις του λαού, σα μέσον που διασφαλίζει την εκδίκηση ή επανορθώνει τα αφόρητα κοινωνικά κακά. Μια ζωή ανεξάρτητη, κι όταν ακόμα λεκιάζεται από το έγκλημα, πάντοτε διαχύνει κάποια γοητεία στα πνεύματα των καταπιεζομένων...».

Η οθωμανική εξουσία, προσπάθησε να βρει τρόπους για να αντιμετωπίσει τους κλέφτες. Οργάνωσε στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον τους ή προσπάθησε με διάφορα μέσα να τους δελεάσει ή να τους εξουδετερώσει.

Μια προσπάθεια περιστολής της δράσης των κλεφτών, αναφέρεται σε «βραχύ χρονικό» του 1534, όπου η λέξη χρησιμοποιείται με την έννοια που απέκτησε αργότερα.

«... εν έτει αφλδ' (1534) άφησαν οι Φράγκοι την Κορώνη ατοί τους και ήλθε τότες ένας φλαμπουριάρης (σημαιοφόρος < φλάμπουρο = σημαία) και εστάθη εις τον Μορέα και εμπιτάρισε (εποίκησε < ιταλ. abitare) την Κορώνη και έπιασε τους κλέπτες του Μορέως».

Επίσης, σε έγγραφο του 1667 αναφέρεται οργανωμένη επιδρομή 70 κλεφτών στη θέση Άη – Γιάννης της Βέροιας εναντίον εμπόρων που κατευθύνονταν στην εμποροπανήγυρη της Ελασσόνας. Οι κλέφτες αυτοί «εισβάλοντας εις το χωρίον με τας σημαίας των, αφού αφήρεσαν πάντα τα τρόφιμα των (των εμπόρων), εφόνευσαν τινάς εξ αυτών».

Λάρισα 1819.

Οι κλέφτες της Πελοποννήσου είχαν σαν πρόχειρο καταφύγιο τις ενετοκρατούμενες περιοχές, ενώ οι κλέφτες της Ρούμελης και κυρίως εκείνοι των ανατολικών επαρχιών, αναγκάστηκαν με το πέρασμα του χρόνου να φτιάξουν δικά τους ορμητήρια στα βουνά, κυρίως στον Όλυμπο, στο Πήλιο, την Όσσα και τα Άγραφα.

Εκεί σχημάτισαν στρατόπεδα, είτε με πρόθυμη στήριξη των κατοίκων, είτε με εξαναγκασμό. Όπως γράφει και ο Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος:

«Απ' αυτά τα στρατόπεδα εξορμούσαν στις πεδιάδες και στις πόλεις και λήστευαν τους Τούρκους, μερικές φορές δε και τους ίδιους χριστιανούς, γι' αυτό και ονομάστηκαν και κλέφτες».

5. Οι αρματολοί.

Παράλληλος προς τον θεσμό των κλεφτών, δημιούργημα όμως άλλων συνθηκών, ήταν ο θεσμός των αρματολών.

Η λέξη αρματολός, δεν απαντά σε ελληνικά κείμενα ως τον 17ο αιώνα. Σε πολύ παλιά τουρκικά κείμενα υπάρχει ο όρος *martolos*, *martoloz*, ενώ σε βενετικά κείμενα του 16ου αιώνα αναφέρονται οι *martolozzi*, δηλαδή οι αρματολοί.

Στα τουρκικά κείμενα, η λέξη αναφέρεται στον ένοπλο, τον φρουρό του κάστρου, όπως επίσης και τον πειρατή, όχι μόνο των θαλασσών αλλά και των ποταμών, κυρίως του Δούναβη.

Τούρκοι ιστορικοί αναφέρουν ότι ο θεσμός των αρματολών έχει τις ρίζες του στα χρόνια του ιδρυτή του οθωμανικού κράτους Οσμάν Γαζή (1300 – 1326) και του διαδόχου του Ορχάν Μπέη (1326 – 1362).

Η συστηματική όμως οργάνωση του θεσμού και η εφαρμογή του στην Ελλάδα, τοποθετείται στα χρόνια του σουλτάνου Μουράτ Β' (1421 – 1451), οπότε και πιστεύεται ότι ιδρύθηκε το πρώτο αρματολίκι στην Ελλάδα, αυτό των Θεσσαλικών Αγράφων, λίγες μόνο δεκαετίες μετά την κατάκτηση της Θεσσαλίας από τους Οθωμανούς.

Αρματολός.

Για τη φύλαξη των στενών διαβάσεων (κλεισουργών) και των περασμάτων των Αγράφων, πιθανότατα δεν χρησιμοποιήθηκαν Έλληνες, αλλά παλαίμαχοι Τούρκοι πολεμιστές, οι οποίοι είχαν καταπονηθεί από τις μακροχρόνιες πολεμικές συγκρούσεις, αλλά μπορούσαν να αναλάβουν αυτό το έργο.

Τα μέλη των σωμάτων αυτών απαλλάσσονταν από τους φόρους που πλήρωναν οι υπόδουλοι και λάμβαναν και μισθό για τις υπηρεσίες που προσέφεραν. Το 1492, αναφέρονται πάνω από 500 αρματολοί, ως φρουροί στα σύνορα με το Βελιγράδι. Την ίδια περίοδο, αναφέρονται αρματολοί να υπηρετούν σε φρούρια των δαλματικών συνόρων και να αψιμαχούν με τους Βενετούς.

Στα χρόνια του Σουλεϊμάν Α' επίσης, ιδρύθηκαν μια σειρά από αρματολίκια. Δεκαπέντε από αυτά αναφέρει ο Π. Αραβαντινός ο οποίος επιβεβαιώνεται σε μεγάλο βαθμό από τουρκικά έγγραφα του β' μισού του 16ου αιώνα.

Πρόκειται για τα αρματολίκια των Ιωαννίνων, της Άρτας, των Αγράφων, των Σερβίων, των Γρεβενών, της Ελασσόνας, του Δομενίκου, των Τρικάλων, της Ανασελίτσας, του Κάρλελι και του Πατρατζικίου (Υπάτης). Στην υπόλοιπη Βαλκανική, μνημονεύονται αρματολίκια, στο Βελιγράδι, τα Σκόπια, το Δέλβινο, την Κορυτσά, την Αυλώνα, το Ελμπασάν και το Σμενδέροβο.

Στην Πελοπόννησο, δεν αναφέρεται ούτε ένα αρματολίκι αν και η μορφολογία του εδάφους ευνοούσε την ίδρυσή τους. Τα κάστρα που ήταν διάσπαρτα στον Μοριά, η παρουσία ισχυρών στρατιωτικών φρουρών καθώς και γεωγραφικοί παράγοντες υπήρξαν η αιτία για την μη εφαρμογή του θεσμού αυτού.

6. Οι «κάποι» της Πελοποννήσου.

Στην Πελοπόννησο, στη δεύτερη Τουρκοκρατία (1715- 1821) δεν απαντάται ο θεσμός του αρματολού. Είναι πιθανό ότι ο θεσμός υπήρχε παλαιότερα και καταργήθηκε, όταν οι Οθωμανοί ανακατέλαβαν την Πελοπόννησο στα 1715

Οι αρματολοί, ως μορφή νόμιμης χριστιανικής ένοπλης δύναμης, υποκαθίστανται εδώ από τον θεσμό των «κάπων». Πρόκειται για χριστιανούς ενόπλους, παρόμοιας προέλευσης με τους ενόπλους της Ρούμελης, που προσλαμβάνονταν στην υπηρεσία των κοινοτήτων από τους προεστούς της Πελοποννήσου και μισθοδοτούνταν από αυτούς. Είχαν ως αποστολή την τήρηση της τάξης και την προστασία από τους ληστές των κοινοτικών αρχόντων από τους οποίους προσλήφθηκαν, ενώ παράλληλα λειτουργούσαν ως σωματοφυλακή των προεστών.

Σε σύγκριση με τους αρματολούς της Ρούμελης, οι οποίοι συνιστούσαν θεσμοθετημένο αξίωμα του οθωμανικού κράτους, οι κάποι του Μοριά αποτελούσαν, εν πολλοίς, δυνάμεις στην υπηρεσία της κοινοτικής εξουσίας, που δεν κατόρθωσαν ποτέ να αναχθούν στα επίπεδα αυτονομίας, κύρους και ισχύος των Ρουμελιωτών αρματολών.

7. Αρματολοί και κλέφτες- Ο αγώνας για την ελευθερία.

Ως το τέλος του 17ου αιώνα, οι αρματολοί όχι μόνο δεν αντιμάχονταν την τουρκική εξουσία αλλά εκτός από σπάνιες περιπτώσεις, τη βοηθούσαν για τη δίωξη των κλεφτών και την επικράτηση ηρεμίας στις περιοχές που φρουρούσαν. Κάτι τέτοιο έγινε όμως προσωρινά. Οι αναφορές καταδίωξης κλεφτών από αρματολούς ειδικά στη Μακεδονία στα τέλη του 17ου αιώνα είναι πολλές.

Από τις αρχές του 18ου αιώνα έχουμε τις πρώτες μαρτυρίες για σαφή αλλαγή της στάσης των αρματολών και μετατόπισής τους προς τους κλέφτες. Το πρώτο περιστατικό έλαβε χώρα στη Νάουσα το 1705 όταν Τούρκος αξιωματικός (σιλιχτάρης) πήγε στην περιοχή για να στρατολογήσει νέους για τα τάγματα των γενίτσαρων. Οι κάτοικοι ξεσηκώθηκαν και με επικεφαλής τον αρματολό Ζήση Καραδήμο και τους δύο γιους του, σχημάτισαν σώμα («συμμορία» κατά τα τουρκικά έγγραφα) από 100 και πλέον άνδρες, που έδρασε στην περιοχή της Βέροιας και της Νάουσας. Καταδιωκτικό απόσπασμα από 800 Τούρκους με επικεφαλής τον βοεβόδα της Βέροιας μετά από σκληρή μάχη σκότωσε τον Καραδήμο και αιχμαλώτισε τους δυο γιους του οι οποίοι στη συνέχεια θανατώθηκαν.

Σε οθωμανικό φερμάνι του 1714 γίνεται λόγος για συνεργασία αρματολών και κλεφτών στους καζάδες των Γιαννιτσών και της Έδεσσας. Μετά από αυτά και, πιθανότατα, αλλά συμβάντα που δεν γνωρίζουμε, τα αρματολίκια αφαιρέθηκαν από τους Έλληνες και δόθηκαν σε εξισλαμισμένους Αλβανούς ή καταργήθηκαν.

Βαθμιαία, οι αρματολοί συνεργάζονται με τους κλέφτες εναντίον της οθωμανικής εξουσίας. Ήδη το 1765, πολλοί καπεταναίοι, παλιοί αρματολοί προσπαθούν να ξεσηκώσουν τους Λαρισραίους. Μετά τα Ορλοφικά (1770), οι αρματολοί της Ρούμελης, της Θεσσαλίας και της Ηπείρου, πρωτοστάτησαν στο κίνημα του Κατσαντώνη. Ο Ρήγας Φεραίος στον "Ύμνο Πατριωτικό της Ελλάδος και όλης της Γραικίας" μνημονεύει περίπου 30 κλεφταρματολούς στους οποίους στηρίζει τις ελπίδες του για εξέγερση και ως παραδείγματα που πρέπει να μιμηθούν όλοι οι Έλληνες.

Καραϊσκάκης – Κατσαντώνης.

Φημισμένοι αρματολοί, κατά τον Χ. Περραιβό, ήταν ο καπετάν Ζήτρος (στην Ελασσόνα), ο καπετάν Τόσκας (Γρεβενά), ο καπετάν Καραλής (χωριά του Ολύμπου), ο καπετάν Μπλαχάβας (Χάσια), ο καπετάν Μακρυθανάσης και ο καπετάν Μακροπούλιος (Κίσσαβος), ο καπετάν Καρακίτσος (Καρπενήσι) και ακόμα, ο Νικόλαος Τζιοβάρας που έγινε φόβος και τρόμος των Τούρκων στην Ήπειρο (β' μισό του 17ου αιώνα).

Μπορεί όλοι αυτοί να μην είχαν συνείδηση της εθνικής και πολιτικής ανεξαρτησίας και να πολεμούσαν μόνο για την ατομική τους ελευθερία και τη χριστιανική πίστη. Αφού βοήθησαν στα επαναστατικά κινήματα στα χρόνια της τουρκοκρατίας, ήταν οι πρωταγωνιστές του αγώνα για την ελευθερία το 1821. Κι αν ο τακτικός ελληνικός στρατός, γνώρισε βαριές ήττες στη διάρκεια του Αγώνα, οι κλεφταρματολοί έχουν να παρουσιάσουν μονάχα λαμπρά και ηρωικά κατορθώματα.

Κλεφταρματολοί.

Όπως γράφει, πολύ εύστοχα, ο Δημήτριος Καμπούρογλου, στο βιβλίο του «Αρματολοί και Κλέφτες»:

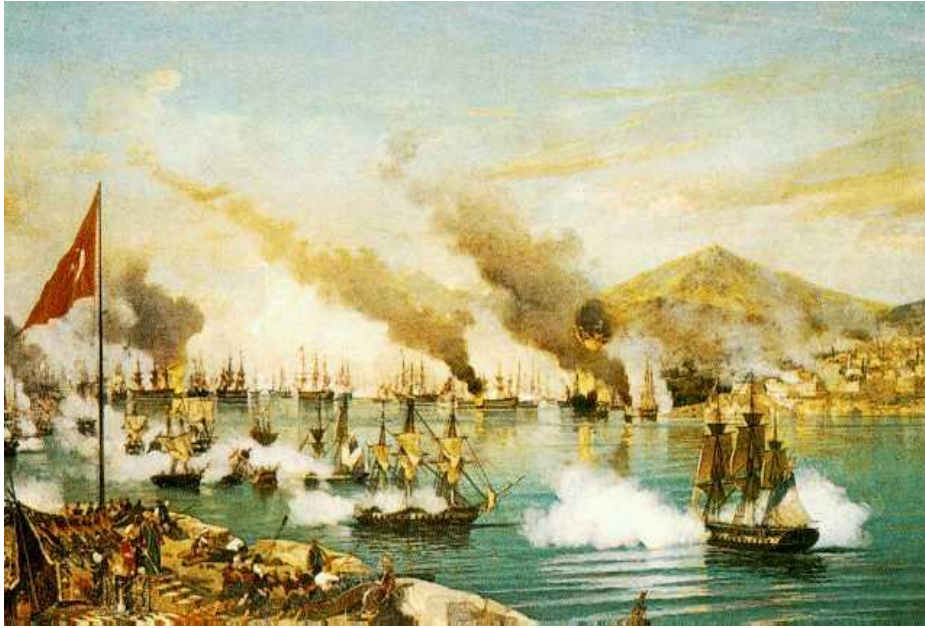
«Οι τελευταίοι ούτοι κλέφτες της Ρούμελης, όπως και οι περισωθέντες κλέφτες του Μοριά και οι κουρσάροι των νήσων, τα πρωτοπαλίκαρα και αυτά τα μικρά κλεφτόπουλα και ναυτόπουλα ακόμη, γίνονται τώρα οι Στρατηγοί και οι οπλαρχηγοί, γίνονται οι ναυμάχοι και οι πυρποληταί του Αγώνος. Η αντίδρασις γίνεται τώρα δράσις και οι αλυσίδες των σκλάβων αρχίζουν να σπάζουν μία, μία...

Εις τα σχολεία αυτά λοιπόν των βουνών και των κυμάτων εδιδάχθη από των πρώτων της αλώσεως χρόνων η Ελληνική ψυχή πώς να μάχεται και πώς να νικά.

Εις τα σχολεία αυτά των βουνών και των κυμάτων εδιδάχθησαν της Πατρίδας οι πρόμαχοι πώς ν' αποθνήσκουν «πειθόμενοι τοις ρήμασι εκείνων».

8. Το Ελληνικό Ναυτικό με την έναρξη της Επανάστασης του 1821.

Η εκδήλωση της Ελληνικής επανάστασης το 1821 είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική ανάπτυξη και την πνευματική αφύπνιση των υπόδουλων Ελλήνων κατά την διάρκεια του 18ου αιώνα. Η συσσώρευση πλούτου και η διάδοση των φιλελεύθερων και επαναστατικών μηνυμάτων της Γαλλίας στους Έλληνες, οφείλεται κατά κύριο λόγο στην ανάπτυξη του εμπορίου και της εμπορικής ναυτιλίας και υλοποιήθηκε από την τάξη των πλουσίων Ελλήνων εμπόρων που δημιουργήθηκε κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.

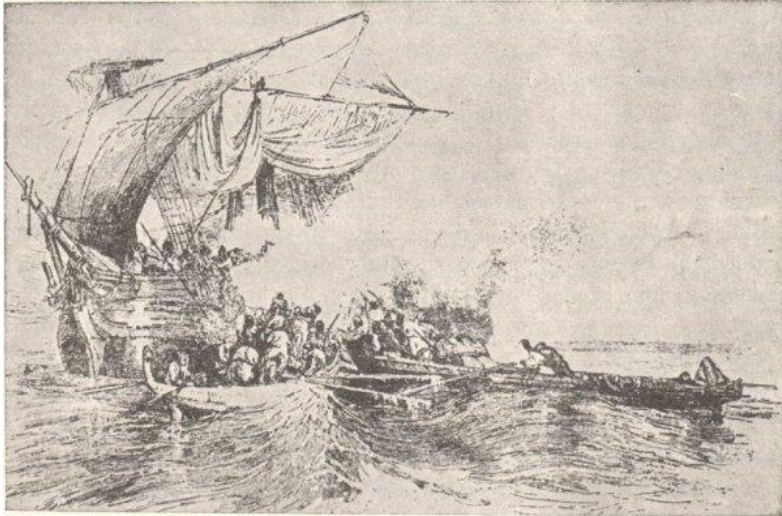
Η Ελληνική εμπορική ναυτιλία παρουσίασε μεγάλη ακμή κατά το δεύτερο μισό του 18ου αιώνα. Το τέλος του Ρώσο-Τουρκικού πολέμου (1768-1774) και η συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή, σύμφωνα με την οποία τα Ελληνικά πλοία μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν την Ρωσική σημαία και να διαπλέουν ελεύθερα τα στενά του Ευξείνου Πόντου, είχαν ως αποτέλεσμα οι μεταφορές των Ρωσικών σιτηρών να περάσουν στα χέρια των Ελλήνων εμπόρων. Παράλληλα, την ίδια εποχή, οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι απομάκρυναν το κυρίαρχο ως τότε Γαλλικό ναυτικό από τη Μεσόγειο, δίνοντας έτσι στους Έλληνες την ευκαιρία να εδραιώσουν τη θέση τους στο εμπόριο της περιοχής.

Την παραμονή της επανάστασης, οι Έλληνες πλοιοκτήτες διέθεταν τον εντυπωσιακό αριθμό των 1.000 εμπορικών πλοίων, εκ των οποίων τα 200 περίπου τα χρησιμοποίησαν ως πολεμικά κατά τη διάρκεια της επανάστασης. Οι Ελληνικές ναυτικές δυνάμεις ήταν έτοιμες με την κήρυξη της επανάστασης να διεξάγουν τον ναυτικό αγώνα.

Οι αναμετρήσεις στη θάλασσα με τους αδίστακτους πειρατές και κουρσάρους που λυμαίνονταν τη Μεσόγειο είχαν εξασκήσει τα πληρώματα των Ελληνικών πλοίων στην τακτική του πολέμου, και κυρίως του αιφνιδιασμού. Ιδιαίτερα όμως εξασκήθηκαν οι Έλληνες ναυτικοί κατά την υποχρεωτική ναυτολόγησή τους στα πολεμικά καράβια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Σύμφωνα με το θεσμό των Μελλάχηδων, όλοι οι ναυτότοποι κάθε χρόνο, ανάλογα με τον πληθυσμό τους, συνεισέφεραν άνδρες στα πληρώματα του τουρκικού στόλου. Οι αγωνιστές του 1821, είχαν εξασκηθεί με την τέχνη του πολέμου στη θάλασσα, και ταυτόχρονα γνώριζαν την τακτική και τις αδυναμίες του αντιπάλου τους, εξαιτίας της ακούσιας υπηρεσίας τους σε αυτόν.

Τα πλοία που κυρίως χρησιμοποιούσαν τότε οι Έλληνες για τη διεξαγωγή του θαλασσινού εμπορίου ήταν τα μπρίκια. Πρόκειται για μικρά δικάταρτα ιστιοφόρα με εκτόπισμα 250 - 350 τόνων και εξοπλισμένα με 8 έως 16 κανόνια για την αντιμετώπιση του κινδύνου των πειρατών που τότε λυμαίνονταν τη θάλασσα της Μεσογείου.

Τρία κυρίως νησιά, Ύδρα, Σπέτσες, Ψαρά, είχαν αναπτυχθεί σε υπολογίσιμα ναυτικά κέντρα και ήταν εκείνα που πρώτα διέθεσαν τα πλοία τους για τον αγώνα της ανεξαρτησίας. Τα τρία νησιά είχαν τους μεγαλύτερους εμπορικούς στόλους: η Ύδρα (186 πλοία), οι Σπέτσες (64 πλοία) και τα Ψαρά (40 πλοία).

Οι στόλοι των τριών νησιών μετέφεραν το επαναστατικό κλίμα σε όλα τα νησιά, ενίχυσαν τις χερσαίες επιχειρήσεις σε παράλιες περιοχές, ανεφοδίασαν Ελληνικά φρούρια, και προπαντός δεν επέτρεψαν στους Τούρκους να μεταφέρουν στρατό και εφόδια στις επαναστατημένες Ελληνικές περιοχές.

Το βασικότερο όπλο των Ελλήνων θαλασσομάχων ήταν το πυρπολικό, με το οποίο οι αγωνιστές προκαλούσαν σοβαρές ζημιές και κυριολεκτικά τρομοκρατούσαν τους αντιπάλους τους. Ο Ψαριανός Δημήτριος Παπανικολής ανατινάζει με το πυρπολικό του το Τουρκικό Δίκροτο στη Ερεσσό της Λέσβου, ο Κωνσταντίνος Κανάρης ανατινάζει την Τουρκική ναυαρχίδα στη Χίο και ένα δίκροτο στην Τένεδο αναδεικνυόμενος τελικά στον θρυλικό μπουρλοτιέρη τον οποίο έτρεμε το Τουρκικό ναυτικό. Ο Υδραίος Αντώνιος Ραφαλιάς πυρπολεί δίκροτο στις ναυτικές επιχειρήσεις της Σάμου τον Ιούλιο του 1822. Οι Ελληνικές ναυτικές δυνάμεις με επικεφαλής τον Υδραίο ναύαρχο Ανδρέα Μιαούλη αντιμετωπίζουν με επιτυχία τον Τουρκικό στόλο, τρέποντάς τον σε φυγή σε πολλές ναυμαχίες.

Η προσεκτική μελέτη της Ιστορίας του αγώνα αποδεικνύει, πέρα από κάθε αμφιβολία, ότι χωρίς το ναυτικό η επανάσταση δεν θα είχε επεκταθεί πέρα από την Πελοπόννησο, δεν θα είχε στεριώσει και δεν θα είχε επικρατήσει. Η εμφάνιση του Αιγυπτιακού στόλου στο Αιγαίο προς ενίσχυση του Τουρκικού καθώς και η προέλαση των Ιμπραήμ και Κιουταχή στη στεριά, έθεσαν σε σοβαρό κίνδυνο την υπόθεση της απελευθέρωσης των Ελλήνων.

Το μέλλον του Ελληνισμού σηματοδοτήθηκε από τις ιστορικές συγκυρίες. το κύμα του φιλελευθερισμού που μεγάλωνε στην Ευρώπη, η αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής της Αγγλίας με τον Κάννινγκ και η αποδυνάμωση του Αυστριακού καγκελάριου Μέττερνιχ, ώθησαν τις μεγάλες δυνάμεις της εποχής σε αποφασιστικές ενέργειες για την λύση του Ελληνικού ζητήματος, υπέρ των επαναστατών, με αποκορύφωμα την περίφημη ναυμαχία του Ναυ-

αρίνου (20.10.1827) ανάμεσα στον Τουρκο-Αιγυπτιακό στόλο και τους ενωμένους στόλους της Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας.

Η συντριπτική ήττα του Τουρκο-Αιγυπτιακού στόλου έκανε πλέον εφικτή την ιδέα δημιουργίας ενός πλήρους ανεξάρτητου Ελληνικού κράτους, ενώ κατέλυε την <<αρχή της νομιμότητας>>, που είχε θεσπιστεί από την Ιερά συμμαχία το 1815, και προστάτευε την εδαφική ακεραιότητα των μεγάλων Αυτοκρατοριών, στερώντας από τους λαούς το δικαίωμα της Εθνικής Ανεξαρτησίας.

9. Η συγκρότηση του Ελληνικού τακτικού Στρατού Επανάστασης του 1821.

Με το ξέσπασμα της [Ελληνικής Επανάστασης του 1821](#) τα πρώτα και μοναδικά διαθέσιμα στρατιωτικά σώματα, ήταν αυτά των [Κλεφτών](#), [Αρματολών](#) και [Κάπων](#), των λεγόμενων [ατάκτων στρατιωτών](#), που στην πλειονότητά τους αποτελούνταν από αφοσιωμένους στην ιδέα της ελευθερίας Έλληνες, που όμως δεν είχαν στρατιωτική εκπαίδευση και πειθαρχία. Με την πρόοδο των επιχειρήσεων φάνηκε καθαρά η ανάγκη δημιουργίας οργανωμένων σωμάτων στρατού (πεζικού) που θα μπορούσαν να φέρουν εις πέρας μεγαλύτερης έκτασης επιχειρήσεις.

Το πρώτο τέτοιο σώμα δημιουργήθηκε εκτός ελλαδικού χώρου, και ήταν ο «[Ιερός Λόχος](#)» του [Αλέξανδρου Υψηλάντη](#) που συγκροτήθηκε στις [3 Μαρτίου](#) του [1821](#), στο [Ιάσιο](#) της [Μολδαβίας](#), που όμως διαλύθηκε αμέσως μετά την [ήττα στο Δραγατσάνι](#), τον Ιούνιο του 1821.

Ο αδερφός του Αλέξανδρου Υψηλάντη, ο [Δημήτριος](#) ήταν ο δεύτερος που προσπάθησε να δημιουργήσει ένα τακτικό σώμα, στον ελλαδικό χώρο αυτή τη φορά, και συγκεκριμένα στην [Καλαμάτα](#). Τον Ιούνιο του 1821 κατάφερε να συγκροτήσει ένα ημι-τάγμα από τρεις λόχους των 100 αντρών, εξοπλισμένους με λογχοφόρο τυφέκια, και ομοιόμορφη μαύρη στολή και για το λόγο αυτό καλούνταν από τους άτακτους «μαυροφόροι». Ο στρατός του Υψηλάντη έλαβε μέρος μεταξύ άλλων και στην [πολιορκία της Τρίπολης](#), όπως και στην [άλωση του Ακροκόρινθου](#). Ωστόσο, εξαιτίας πολλών και διαφόρων λόγων αλλά κυρίως εξαιτίας της απομάκρυνσης του Υψηλάντη από την ηγεσία του, το σώμα διαλύθηκε τον Ιανουάριο του 1822.

10. Ο πρώτος Ελληνικός τακτικός στρατός, 1822.

Στην [Α΄ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου](#), το [1822](#), ο πρόεδρος του [Εκτελεστικού](#), [Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος](#), παρουσίασε το σχέδιο νόμου «Περί Οργανώσεως του Στρατού», το οποίο και υπερψηφίστηκε από το [Βουλευτικό](#) την [1η Απριλίου](#) του 1822.

Σύμφωνα με τον Νόμο αυτό,**Ο Στρατός θέλει συνίσταται από τους ακόλουθους οπλισμούς, ήτοι:**

- Πεζικόν βαρύ.
- Πεζικόν ελαφρύ.
- Πυροβολικόν Πολιορκίας, ήτοι φρουρίου.
- Πυροβολικόν Πεδιάδος.
- Ιππικόν βαρύ.
- Ιππικόν ελαφρύ.
- Εν Σώμα μηχανοποιών.

Περαιτέρω, με το θέσπισμα της [23ης Απριλίου 1822](#) δημιουργήθηκε το **Πρώτο Σύνταγμα Πεζικού**, αποτελούμενο δύο τάγματα. Κάθε τάγμα αποτελούνταν από πέντε λόχους των 40 αντρών. Πρώτος διοικητής του Συντάγματος ορίστηκε ο Ιταλός φιλέλληνας συνταγματάρχης [Πιέτρο Ταρέλλα](#) και υποδιοικητής ο επίσης Ιταλός Κουβερνάτι. Τα δύο τάγματα απέκτησαν την δική τους σημαία στα εθνικά χρώματα, στολές καθώς και λογχοφόρα τυφέκια.

Το Σύνταγμα αυτό, συμμετείχε στην εκστρατεία του φιλέλληνα στρατηγού [Καρλ φον Νόρμαν-Έρενφελς](#), στο [Σούλι](#), προκειμένου να βοηθήσει τους πολιορκημένους από τους Τούρκους, Σουλιώτες. Στις [23 Ιουνίου](#) του [1822](#), έδωσαν την πρώτη τους [μάχη στο Κομπότι της Άρτας](#), και την τελευταία τους, στην [μάχη του Πέτα](#), στις [4 Ιουλίου](#) του 1822, οπότε και το Σύνταγμα υπέστη βαριά ήττα με περισσότερους από 200 νεκρούς. Τελευταία επιχείρηση στην οποία συμμετείχε αυτός ο πρώτος τακτικός ελληνικός στρατός ήταν η [πολιορκία του Ναυπλίου](#). Η κυβέρνηση αδυνατώντας να υποστηρίξει οικονομικά το Σύνταγμα, το άφησε έρμαιο και στο τέλος, αυτοδιαλύθηκε, ενώ οι στρατιώτες του προσχώρησαν στους ατάκτους. ^[4]

11. Τακτικός Ελληνικός στρατός του 1825.

Το [1824](#), και αφού τα οικονομικά του Αγώνα είχαν καλυτερεύσει λόγω του δανείου με την Αγγλία, η Κυβέρνηση προχώρησε στην ανασύσταση

του τακτικού στρατού. Έτσι, τον Ιούλιο του [1824](#) σχηματίστηκε ένα τάγμα, 500 αντρών υπό τις διαταγές του συνταγματάρχη [Παναγιώτη Ρόδιου](#). Το τάγμα αποτελούνταν από τέσσερις λόχους Πεζικού, έναν λόχο Ευζώνων και έναν λόχο Επιλέκτων. Επίσης, συστήθηκε και τμήμα Πυροβολικού αποτελούμενο από 100 άντρες και δύο πυροβόλα, διοικούμενο από τον Γάλλο φιλέλληνα συνταγματάρχη [Ολιβιέ Βουτιέ](#).

Με την απόβαση του Ιμπραήμ πασά στην Πελοπόννησο, τον Φεβρουάριο του 1825, η κυβέρνηση αποφάσισε ότι ο καλύτερος τρόπος να αποκρούσει τα καλά εκπαιδευμένα τακτικά στρατεύματά του, ήταν να ενισχύσει και η ίδια τα ελληνικά στρατεύματα. Έτσι, ψήφισε στις [10 Μαΐου](#) του [1825](#) τον νόμο «Περί απογραφικής στρατολογίας», που προέβλεπε απογραφή και εκτεταμένη στρατολόγηση. (ανά 100 κατοίκους κληρωνόταν μεταξύ των νεαρών αντρών, ένας, ο οποίο και υπηρετούσε υποχρεωτικά στο στρατό για τρία χρόνια)^[5].

Επικεφαλής των στρατευμάτων τέθηκε ο έμπειρος (βετεράνος των Ναπολεόντειων Πολέμων) Γάλλος συνταγματάρχης [Κάρολος Φαβιέρος](#).

Ο Φαβιέρος παρέλαβε την διοίκηση από τον Παναγιώτη Ρόδιο στις [30 Ιουλίου](#) του 1825.

12. Διάρθρωση του Τακτικού Στρατού του Κάρολου Φαβιέρου.

Κάρολος Φαβιέρος

Η διάρθρωση του Τακτικού Στρατού του Κάρολου Φαβιέρου ήταν:

[Πεζικό](#).

Το Πεζικό αποτελούμενο από τέσσερα τάγματα:

Το **Α΄ Τάγμα Αθηνών** με έδρα την Αθήνα, που αποτελούνταν από 8 [Λόχους](#) των 120-140 ανδρών ο κάθε ένας.

Το **Β΄ Τάγμα Ναυπλίου** με έδρα το Ναύπλιο, το οποίο αποτελούταν από 6 Λόχους των 120-140 ανδρών ο καθένας.

Το **Γ΄ Τάγμα Αθηνών** το οποίο αποτελούταν από 8 Λόχους των 120-140 ανδρών ο καθένας.

Το **Δ΄ Ημίταγμα Αθηνών** το οποίο αποτελούταν από 4 Λόχους των 120-140 ανδρών ο καθένας.

Το **Τμήμα Ελαφρού Πεζικού** ή **Σταυροφόροι** όπως λέγονταν εξαιτίας του σήματος του σταυρού στο στήθος, το οποίο είχε σαν κύρια αποστολή ανιχνευτικές επιχειρήσεις καθώς και εμπλοκή με κανόνες μάχης κατά ατάκτων, αποτελούμενο από 250 άνδρες^[6].

Ιππικό.

Αν και ήδη από τον νόμο του 1822 είχε προβλεφθεί και τακτικό Ιππικό, ωστόσο αυτό δεν έγινε παρά το 1825, όταν πρωτοιδρύθηκε στην Αθήνα, το Ιππικό Σώμα, το οποίο αποτελούνταν από 3 [ίλες](#) των 80 αντρών η κάθε μία:

Ίλη των [Λογχιστών](#) (βαρύ Ιππικό).

Ίλη των Καραμπινοφόρων (ελαφρύ Ιππικό).

Ίλη των [Ανίππων](#).

Διοικητής του Σώματος ανέλαβε ο Γάλλος [επίλαρχος](#) Ρεϋνώ Ντε Σαίν ντ' Αντζελύ, ο οποίος παραιτήθηκε μετά την αποτυχημένη εκστρατεία στην Κάρυστο. Την θέση, ανέλαβε, το [1826](#) ο Πορτογάλος [Αντόνιο Αλμείντα](#).^[7]

Πυροβολικό.

Πυροβολαρχία 200 αντρών με 4 ορεινά [πυροβόλα](#). Διοικητής ο λοχαγός Εμμανουήλ Καλλέργης.

Οπλοστάσιο Ναυπλίου.

Εκτός από αυτά τα δύο σώματα, εκείνη την περίοδο και συγκεκριμένα τον Σεπτέμβριο του [1825](#) ξεκίνησε να λειτουργεί στο [Ναύπλιο](#) και εργοστάσιο επισκευής παλαιών τουφεκιών και πυροβόλων, καθώς και κατασκευής πυρομαχικών και βλημάτων πυροβολικού, υπό την διεύθυνση του Γάλλου Συντα-

γματάρχη Αρνώ, ο οποίος ήλθε από την Γαλλία με Επιτελείο [πυροτεχνουργών](#) και αναγκαίων μηχανημάτων.^[8]

Σχολή Αξιωματικών Τακτικού σώματος.

Η πρώτη Στρατιωτική σχολή της Νεώτερης Ελλάδας, η Σχολή Αξιωματικών Τακτικού σώματος, ξεκίνησε να λειτουργεί στο Ναύπλιο, τον Οκτώβριο του 1825, με διευθυντή και διοικητή τον Γάλλο λοχαγό Μαγιές (Mayies)

Στρατιωτικά νοσοκομεία.

Με νομοθέτημα του βουλευτικού της [11ης Οκτωβρίου](#) 1825 αποφασίστηκε η σύσταση των αναγκαίων νοσοκομείων για την περίθαλψη των τραυματιών και των ασθενών^[9].

Στρατιωτική μουσική.

Την ίδια χρονιά, (1825), ιδρύθηκε στο [Ναύπλιο](#) και η πρώτη στρατιωτική μπάντα, με αρχιμουσικό τον Γερμανό ανθυπολοχαγό [Ερνστ Μάνγγελ](#) (Ernest von Mangel). Η μπάντα αυτή, ονομαζόταν τότε «Μουσικός Θίασος», και ακολουθούσε τον στρατό του Φαβιέρου στις στρατιωτικές επιχειρήσεις που έλαβαν χώρα στην Αθήνα. Στην Αθήνα εξάλλου συγκροτήθηκε η Στρατιωτική Μουσική Αθηνών.^[10]

13. Επιχειρήσεις του τακτικού στρατού. **1826.**

Τον Φεβρουάριο του [1826](#), ο Κάρολος Φαβιέρος αποφάσισε να εκστρατεύσει εναντίον του φρουρίου της [Καρύστου](#), με σκοπό να το καταλάβει και να εξασφαλίσει στο στρατό του τρόφιμα και πολεμοφόδια (αφού η ελληνική κυβέρνηση, δεν μπορούσε να ανταπεξέλθει στα έξοδα συντήρησης του στρατού). Ο Φαβιέρος, επικεφαλής του Α΄ τάγματος Πεζικού, του Ιππικού, του Πυροβολικού, 120 "σταυροφόρων" και 300 ατάκτων, προσπάθησε ανεπιτυχώς και με πολιορκία αρκετών ημερών να καταλάβει το καλά οχυρωμένο φρούριο της πόλης. Ωστόσο, μπροστά στην υπέρτερη αριθμητική δύναμη των Τούρκων και τα επισιτιστικά προβλήματα που αντιμετώπιζε, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την επιχείρηση, και να επιστρέψει (με πολλές απώλειες στρατιωτών) στην Αθήνα. Αλλά και για το

Ιππικό, που συνόδευσε το Πεζικό στην εκστρατεία, η εκστρατεία ήταν καταστροφική. Αν και γενικά, οι Ιππείς πολέμησαν γενναία στις συγκρούσεις σώμα με σώμα, η απώλεια όμως της σημαίας του Σώματος, όταν ο σημαιοφόρος έπεφτε νεκρός από τις σπαθιές των Τούρκων ιππέων, κόστισε στο Σώμα, την τιμή να φέρει σημαία μέχρι και το 1922. ^[11] Απογοητευμένος από το συμβάν, ο διοικητής του Ιππικού, επίλαρχος Ρεϊνών, υπέβαλε την παραίτηση του, και έφυγε για την πατρίδα του.

[Μάχη του Χαϊδαρίου \(1826\).](#)

Στην [Αθήνα](#), το στράτευμα παρέλαβε τις πρώτες "επίσημες" στολές του, σταλμένες από το Λονδίνο. Οι στολές αποτελούνταν από γαλάζια χιτώνια, γκρι παντελόνια, δερμάτινες λευκές χιαστί εξαρτύσεις, που στήριζαν τις μαύρες δερμάτινες φυσιγγιοθήκες και την μαύρη θήκη της ξιφολόγχης. Στο κεφάλι φορούσαν μαύρο δερμάτινο κράτος με μαύρο χαμηλό λοφίο. ^[12]

Ο Φαβιέρος, τον Ιούλιο του 1826, αναγκάστηκε λόγω της διάλυσης του Δ' Τάγματος (απώλειες ζώων και λιποταξίες) να αναδιοργανώσει το στράτευμα. Έτσι, στις [20 Ιουλίου](#) του [1826](#) το πεζικό αριθμούσε 3 τάγματα. Το Α' και Β' Τάγμα αριθμούσαν περί τους 1.440 στρατιώτες ενώ το Γ' Τάγμα είχε 480 στρατιώτες.

Τον Αύγουστο του 1826 το ελληνικό πεζικό συμμετείχε στη [Μάχη του Χαϊδαρίου](#) και στην πολιορκία της Ακρόπολης, συνεργαζόμενος με τον αρχηγό των ατάκτων στρατιωτών, [Γεώργιο Καραϊσκάκη](#). Στο Χαϊδάρι, επιβεβαιώθηκε η σημασία της ύπαρξης τακτικού στρατού, καθώς το πειθαρχημένο σώμα στρατού έδωσε δείγματα της υπεροχής του. Το ένα τάγμα, σχηματίζοντας βαθιά φάλαγγα ανά διλοχία και με ταχύ βήμα και με προτεταμένες τις ξιφολόγχες κατάφερε να διαλύσει την επίθεση των Τούρκων ιππέων. Την επόμενη ημέρα, τα δυο τάγματα με προτεταμένες τις ξιφολόγχες, και σε διάταξη φάλαγγας, επιτέθηκαν κατά των Τουρκικών πυροβολαρχιών. Οι Τούρκοι, πυροβολητές και ιππείς, μην αντέχοντας την πίεση από την συντεταγμένη πορεία και την θέα των προτεταμένων λογχών, εγκατέλειψαν τις θέσεις και τράπηκαν σε άτακτη φυγή. ^[13]

[Πολιορκία της Ακροπόλεως \(1826-27\).](#)

Ωστόσο, η σημαντικότερη συμβολή του τακτικού στρατού και του ίδιου του Φαβιέρου προσωπικά, στον απελευθερωτικό αγώνα, ήταν η επιχείρηση διάσπασης του [τουρκικού αποκλεισμού της Ακρόπολης](#) και ο ανεφοδιασμός

της ελληνικής φρουράς με τρόφιμα, όπλα και πυρομαχικά. Η ενέργεια αυτή, που έγινε μυστικά την νύχτα της [13ης Δεκεμβρίου](#) του [1826](#), παράτεινε την άμυνα του φρουρίου κατά 4 ολόκληρους μήνες δίνοντας πολύτιμο χρόνο για στρατιωτικές και διπλωματικές ενέργειες στην ελληνική πλευρά.

Μετά από αυτές τις μάχες, ο τακτικός στρατός, στρατοπέδευσε στα [Μέθανα](#), στο μόνιμο στρατόπεδό του, στη λεγόμενη "Τακτικούπολι".

1827.

Εκστρατεία της Χίου.

Στις αρχές του [1827](#) ο Φαβιέρος αποδέχτηκε την πρόταση των Χιακής κοινότητας της διασποράς να αναλάβει τα έξοδα του στρατού, προκειμένου αυτός να επιχειρήσει απόβαση και απελευθέρωση του νησιού. Πράγματι, ο Φαβιέρος με περίπου 700 τακτικούς στρατιώτες χωρισμένους 3 τάγματα, 150 πυροβολητές με 10 πυροβόλα (ελαφριά και βαριά) και 200 περίπου ιππείς, αποβιβάστηκε στο νησί και κατάφερε να εγκλωβίσει τους Τούρκους στο φρούριο του νησιού, του οποίου άρχισε την πολιορκία. Ωστόσο, έπειτα από μήνες προσπαθειών, ο ελληνικός στρατός αποχώρησε άπρακτος από το νησί, κυρίως λόγω του ελλειπούς ναυτικού αποκλεισμού του νησιού, που θα του στερούσε τον ανεφοδιασμό και θα ανάγκαζε τους Τούρκους σε παράδοση.

Η άφιξη του Ιωάννη Καποδίστρια στο Ναύπλιο, στις 6 Ιανουαρίου 1828, ως πρώτου Κυβερνήτη της χώρας, άνοιξε μια νέα περίοδο στην οργάνωση του Τακτικού Στρατού. Κατανόησε ότι για την επιτυχία του ήταν απαραίτητη η ύπαρξη ενός συμβουλευτικού οργάνου, και συγκρότησε στις 23 Ιανουαρίου 1828 «Πολεμικό Συμβούλιο», και ένα χρόνο μετά, το 1829, συγκροτήθηκε «Γραμματεία επί των Στρατιωτικών και Ναυτικών Υποθέσεων». Αμέσως μετά, ο Καποδίστριας επιδόθηκε στην αναδιοργάνωση των άτακτων στρατευμάτων.

Ήταν η δεύτερη σοβαρή προσπάθεια οργανώσεως των άτακτων σωμάτων από την έναρξη του Αγώνα. Η πρώτη είχε γίνει από την Α' Εθνική Συνέλευση, στις 9 Ιανουαρίου 1822. Οι νέοι σχηματισμοί συγκεντρώθηκαν στα Μέγαρα και την Ελευσίνα, όπου στις 16 και 26 Απριλίου αντίστοιχα, έδωσαν τον καθιερωμένο όρκο και παραδόθηκαν οι σημαίες από τον Κυβερνήτη. Οι δυνάμεις αυτές, με τη νέα οργάνωση και σύνθεση συμμετείχαν

στις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις της Στερεάς Ελλάδας και η προσφορά τους ήταν σημαντική.

Μετά τη μάχη στην Πέτρα Βοιωτίας, ο Καποδίστριας, δημιούργησε σταδιακά δεκατρία ελαφρά τάγματα Πεζικού, ενώ στις 17 Αυγούστου 1828 συγκροτήθηκε το πρώτο εθελοντικό τάγμα Πυροβολικού και λίγο αργότερα, στις 28 Ιουλίου 1829, συστήθηκε για πρώτη φορά, τμήμα Μηχανικού με την ονομασία «Σώμα Αξιωματικών Οχυρωματοποιίας και Αρχιτεκτονικής». Στις 22 Ιουλίου 1829 τοποθετήθηκε διοικητής του Τακτικού Στρατού ο Γάλλος Συνταγματάρχης Trezel (Τρεζέλ), ο οποίος προέβη στην ανασυγκρότηση του, με νέα οργάνωση, σύνθεση και διάταξη.

Από τον Ιούλιο του 1828, με διαταγή του Κυβερνήτη, άρχισε να λειτουργεί στο Ναύπλιο ο «Λόχος Ευελπίδων», έχοντας ως αποστολή την παροχή της αναγκαίας στρατιωτικής αγωγής και επαγγελματικής κατάρτισεως στα μελλοντικά στελέχη του στρατού.

Η τελετή ασπομής των επαιμίδων του αξιωματικού στους πρώτους Ευέλτιδες που ονομάστηκαν Ανθοπολοχαγοί του Πυροβολικού από τον Κυβερνήτη της Ελλάδας Γεώργιο Κροβιόστρια

14. Σημαία.

Τον τύπο της επίσημης Ελληνικής Σημαίας καθιέρωσε για πρώτη φορά το «Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος» την **1η Ιανουαρίου 1822**, το οποίο όρισε το κυανό και το λευκό ως χρώματα της σημαίας και ανέθεσε στο «Εκτελεστικό Σώμα» (Κυβέρνηση) να προσδιορίσει το σχήμα της. **Μετά από αυτό, στις 15 Μαρτίου 1822, καθορίστηκε με διάταγμα το σχήμα της σημαίας ως εξής:**

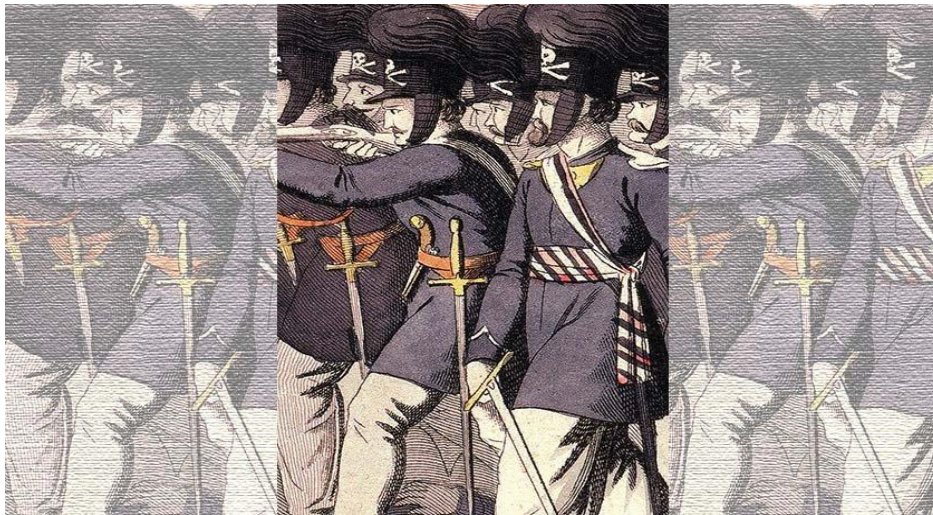
- Των Δυνάμεων Ξηράς: Σχήματος τετραγώνου, χρώματος κυανού με λευκό σταυρό στο μέσο που τη διέσχιζε από το ένα άκρο έως το άλλο και τη χώριζε σε τέσσερα ίσα μέρη.
- Της Θάλασσας: Αυτή ήταν δύο τύπων. Μία για τα πολεμικά πλοία και μία για τα εμπορικά.

Τη σημαία των πολεμικών πλοίων αποτελούσαν εννέα εναλλασσόμενες ισοπλατείς οριζόντιες ταινίες (πέντε κυανές και τέσσερις λευκές) και είχε στο επάνω εσωτερικό μέρος κυανό τετράγωνο μέσα στο οποίο υπήρχε λευκός σταυρός. Αντίθετα, η σημαία των εμπορικών πλοίων ήταν χρώματος κυανού με λευκό τετράγωνο και κυανό σταυρό στο επάνω εσωτερικό μέρος. Από το 1828 καθιερώθηκε ενιαία σημαία για τη θάλασσα αυτή των πολεμικών πλοίων.

15. Οι Στολές και ο Οπλισμός του Στρατού της Επανάστασης του 1821

Η πρώτη μονάδα τακτικού στρατού στην επανάσταση του 1821 ήταν ο Ιερός Λόχος του Αλέξανδρου Υψηλάντη, με τις **μαύρες στολές και την νεκροκεφαλή**, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου θυσιάστηκε στο Δραγατσάνι.

Κατά την διάρκεια της επανάστασης συγκροτήθηκαν κατά περιόδους τμήματα τακτικού στρατού, στελεχωμένα από φιλέλληνες βετεράνους των Ναπολεόντειων πολέμων, τα οποία έλαβαν μέρος με αυτοθυσία σε πολλές μάχες. Ένα απ' αυτά ήταν και το τακτικό του Φαβιέρου το οποίο διακρίθηκε στην μάχη των Αθηνών. **Έφερε την παράπλευρη στολή, οι οποίες μάλιστα κατασκευάστηκαν στη Αγγλία.** Οι στολές των αξιωματικών ήταν πιο πλούσια διακοσμημένες και έφεραν ασημόχρωμα σιρίτια στο στήθος.

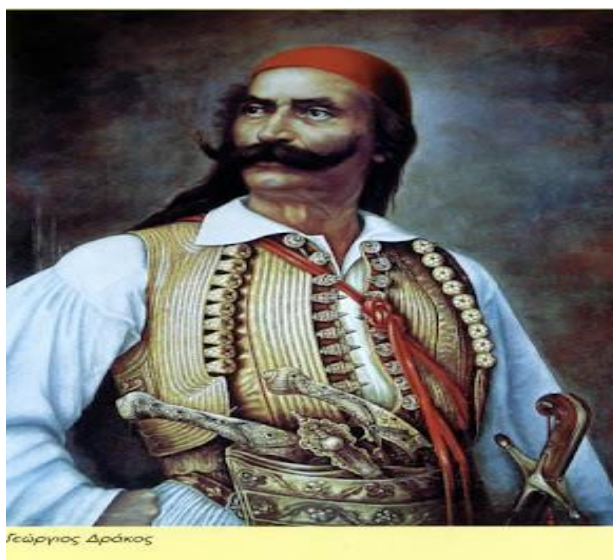

Αναμφισβήτητα όμως το κύριο βάρος της επανάστασης σήκωσαν τα σώματα ατάκτων των διάφορων οπλαρχηγών και ενδυματολογικά εμπνευστές των ευζωνικών τμημάτων του μετέπειτα, οι οποίοι έφεραν την πατροπαράδοτη **φουστανέλα**,

το κόκκινο φέσι, το γελέκι,

τα τσαρούχια,

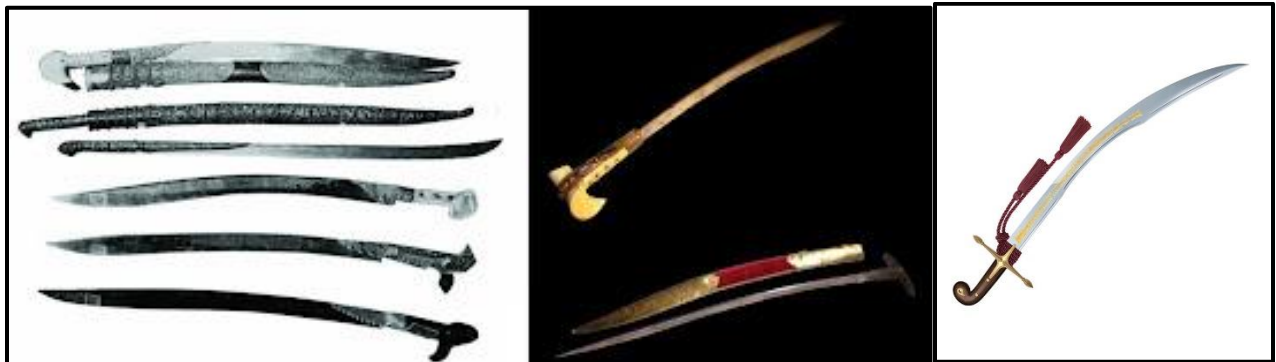
το σελλάχι,

οι κουμπούρες, τα Παφίλια και η λαβή,

Το Γιαταγάνι, το Σπαθί.

το Μπελ χατζάρι, το Τσεκούρι, το Τοπούζι,

η Σπάθα – Πάλα,

το Καριοφίλι.

16. Οι καθοριστικές μάχες της Επανάστασης του 1821.

Η Επανάσταση του 1821 έχει ένδοξες στιγμές γεμάτες ηρωισμό από τους Έλληνες που δεν δίστασαν να τα βάλουν με τους πολυάριθμους Τούρκους και στο τέλος να αποτινάξουν τον ζυγό φέρνοντας την πολυπόθητη λευτεριά.

Παρουσιάζονται κάποιες από τις μάχες που εξελίχθηκαν σε θρίαμβο των Ελλήνων αλλά και που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη του αγώνα.

Το χάνι της Γραβιάς.

Ο Ομέρ Βρυώνης μόλις είχε περάσει από την Αλαμάνα σουβλίζοντας τον Αθανάσιο Διακο που αντιστάθηκε μέχρι τέλους. Πριν ξεκινήσει την εκστρατεία του κατά της Πελοποννήσου, διέταξε τους πιστούς του καπεταναίους της Δυτικής Ελλάδας να μαζευτούν στη Γραβιά Φωκίδος για να τους πάρει μαζί του. Μέσα στα προσκλητήρια ήταν και αυτό στον Οδυσσέα Ανδρούτσο ο οποίος όμως είχε άλλα σχέδια.

Στις 3 Μαΐου του 1821, ο Οδυσσέας Ανδρούτσος έφθασε στη Γραβιά με τον Κοσμά Σουλιώτη, τον Ευστάθιο Κατσικογιάννη και μία ομάδα από 100 περίπου άνδρες. Κάλεσε και άλλους καπεταναίους όπως τους Πανουργιά και Δυοβουνιώτη και τους ζήτησε να κλειστούν στο χάνι της Γραβιάς και να ανακόψουν την πορεία του Ομέρ Βρυώνη.

Όμως ούτε ο Πανουργιάς, ούτε ο Γιάννης Δυοβουνιώτης δέχτηκαν και προτίμησαν να οχυρωθούν σε άλλα σημεία. Ο Ανδρούτσος με τους άνδρες του κλείστηκαν μέσα στο Χάνι της Γραβιάς. Ο Ομέρ Βρυώνης εύκολα πέρασε

τους καπεταναίους που ήταν έξω από αυτό αλλά όταν έφτασε στο Χάνι άκουγε τραγούδια και έβλεπε τους χορούς., Ο Ανδρούτος με τους άνδρες του είχαν στήσει τρελό γλέντι εξοργίζοντας τον Βρυώνη.

Εστειλε τον Χασάν-δερβίση για να πει στον Ανδρούτσο να παραδοθεί. Όμως ο Ανδρούτσος δεν δέχτηκε και η διαπραγμάτευση έγινε υβριστική, με αποτέλεσμα ο δερβίσης να πέσει νεκρός από σφαίρα του Ανδρούτσου. Οι Τούρκοι επιτέθηκαν στο πανδοχείο, αλλά αποκρούστηκαν με μεγάλη ευκολία.

Ο Βρυώνης βλέποντας τους άνδρες του να πέφτουν από τα πυρά των Ελλήνων, διέταξε να φέρουν κανόνια για να ανατινάξει το κτίριο αλλά μέχρι να έρθουν οι Έλληνες είχαν καταφέρει να εγκαταλείψουν το Χάνι και να ξεφύγουν.

Πάνω από 300 Τούρκοι σκοτώθηκαν και 600 είχαν τραυματιστεί ενώ οι Έλληνες έχασαν μόνο 6 πολεμιστές. το πιο σημαντικό ήταν ότι εμποδίστηκε η κάθοδος του Ομέρ Βρυώνη στην Πελοπόννησο, όπου η επανάσταση ακόμα δεν είχε εδραιωθεί.

Η μάχη του Βαλτετίου.

Η πρώτη μεγάλη νίκη του Κολοκοτρώνη. Ο «Γέρος του Μοριά» πολιορκώντας την Τρίπολη είχε στήσει στρατόπεδα στις γύρω περιοχές και μέσα σε αυτές ήταν και το Βαλτέτσι. Στις 24 Απριλίου, ο Κεχαγιάμπεης βγήκε

από την Τρίπολη με 4.000 άνδρες και επιτέθηκε στο Βαλτέτσι. Η μάχη συνεχίστηκε βόρεια του χωριού όπου ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης είχε βρεθεί σε πολύ δύσκολη θέση. Σε βοήθειά του έσπευσε ο Δημήτρης Πλαπούτας χτυπώντας τους Τούρκους από τα νώτα. Οι Τούρκοι αναγκάστηκαν σε υποχώρηση και ο Κολοκοτρώνης τους κυνήγησε μέχρι το χωριό Μάκρη.

Τα χαράματα της 12ης Μαΐου, ο Κεχαγιάμπεης βγήκε από την Τρίπολη με 12.000 Τουρκαλβανούς με προορισμό την Καλαμάτα. Τότε κατέφθασε ο Κολοκοτρώνης, αφού ειδοποιήθηκε, με 700 άνδρες. Η μάχη συνεχίστηκε μέχρι τη νύχτα χωρίς να υποχωρεί καμία πλευρά. Τα ξημερώματα της 13ης Μαΐου, οι Τούρκοι ξεκίνησαν νέα επίθεση.

Μετά από 23 ώρες μάχης ο Κεχαγιάμπεης διέταξε υποχώρηση και ο Κολοκοτρώνης τους ανάγκασε σε άτακτη φυγή, πετώντας τα όπλα τους. **Συνολικά οι Τούρκοι είχαν 300 νεκρούς και πάνω από 500 τραυματίες ενώ οι Έλληνες μόλις δύο. Οι Έλληνες, οι οποίοι πολέμησαν για πρώτη φορά κάτω από σωστή οργάνωση, πήραν θάρρος συνειδητοποιώντας την ανωτερότητά τους έναντι των Τούρκων.**

Η Αλωση της Τριπολιτσάς.

Τέσσερα μεγάλα σώματα πολιορκητών για μήνες ήταν γύρω από την Τριπολιτσά. Κολοκοτρώνης, Γιατράκος, Αναγνωσταρας και Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης είχαν σχηματίσει έναν κλοιό από 15000 άνδρες. Τέλη

Αυγούστου έφτασε από την Μασσαλία με πλοίο του ο Σκώτος φιλέλληνας Τόμας Γκόρντον, με Έλληνες και φιλέλληνες εθελοντές, τρία πυροβόλα και εξακόσια τουφέκια.

Από τα χαράματα της 23ης Σεπτεμβρίου του 1821 όλη η Τριπολιτσά ήταν σε μεγάλη αναστάτωση: οι Αλβανοί ετοιμάζονταν να βγουν ενώ οι Τούρκοι συζητούσαν για νέες διαπραγματεύσεις με τους Έλληνες. Συνέπεια αυτής της αναστάτωσης ήταν να μείνει αφρούρητο το κανονοστάσιο της πύλης της Ναυπλίας.

Σύμφωνα με τον Τρικούπη, τις εννέα η ώρα το πρωί πενήντα άντρες, με δική τους πρωτοβουλία, ανέβηκαν στο τείχος πατώντας ο ένας στους ώμους του άλλου, άνοιξαν την πύλη και ύψωσαν την ελληνική σημαία. Οι Τούρκοι σήμαναν συναγερμό, οι Έλληνες άνοιξαν κι άλλες πύλες, κι όρμησαν όλοι μέσα στην πόλη. Από αυτούς που «εισεπήδησαν το τείχος» ο Τρικούπης αναφέρει μόνο το όνομα του αγωνιστή Παναγιώτη Κεφάλια.

Κατά τον Φιλήμονα πρωτεργάτης της άλωσης ήταν ο Εμμανουήλ Δούνιας και κατά τον Φωτάκο οι Εμμανουήλ Δούνιας και ο Σπετσιώτης Αυραντίνης. Αυτοί είχαν συνδεθεί με φιλία με ένα Τούρκο πυροβολητή που τους ανεβοκατέβαζε συχνά στο τείχος με σχοινιά. Επωφελούμενος της αναστάτωσης της ημέρας ο Δούνιας ανέβηκε πάλι με σχοινί που του έριξε ο Τούρκος φίλος του, τον συνέλαβε και κάλεσε με χειρονομίες τους Έλληνες που βρίσκονταν κοντά, οι οποίοι ανέβηκαν στο τείχος όπως περιγράφει και ο Τρικούπης. Ύστερα έστρεψε τα πυροβόλα κατά της πόλης και άρχισε να κτυπά το σαράι.

Η σφαγή που ακολούθησε την κατάληψη της πόλης από τον στρατό του Κολοκοτρώνη ήταν τρομακτική. «Το άλογό μου από τα τείχη έως τα σαράγια δεν επάτησε γη... Το ασκέρι όπου ήτον μέσα, το ελληνικό, έκοβε και εσκοτώνε, από Παρασκευή έως Κυριακή, γυναίκες, παιδιά και άντρες, τριάνταδύο χιλιάδες», έγραψε αργότερα ο Κολοκοτρώνης.

Τα αποτελέσματα της Άλωσης ήταν ότι η ελληνική Επανάσταση εφοδιάστηκε με 11.000 όπλα, εμπυχώθηκε και απέκτησε όνομα στο εξωτερικό, καθώς μεγάλες ήταν οι αναφορές του διεθνούς Τύπου.

Μάχη στα Δερβενάκια.

Στις 6 Ιουλίου του 1822 με 25.000 άνδρες στρατοπέδευσε στην Κόρινθο. Βασικός του στόχος ήταν η ανακατάληψη της Τριπολιτσάς και η κατάπνιξη της Επανάστασης στον Μοριά με τη βοήθεια του στόλου, που θα κατέπλεε στον Αργολικό Κόλπο.

Παρακούοντας τους τοπικούς τούρκους ηγέτες, οι οποίοι τον συμβούλευσαν να κάνει ορμητήριό του την Κόρινθο κι έχοντας μεγάλη εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του, ο Δράμαλης διέταξε τον στρατό του να προελάσει προς το Ναύπλιο για να λύσει την πολιορκία του. Αφού κατέλαβε τον Ακροκόρινθο, έφθασε ανενόχλητος στο Άργος και στρατοπέδευσε έξω από την πόλη στις 12 Ιουλίου. Οι επαναστάτες πιάστηκαν στον ύπνο και δεν μπόρεσαν να υπερασπίσουν τα μεταξύ Κορίνθου και Άργους στενά, από τα οποία διήλθε η τουρκική στρατιά.

Ο Κολοκοτρώνης κατόρθωσε να περιορίσει τον στρατό του Δράμαλη στην Αργολίδα και να ματαιώσει την πορεία του προς την Τριπολιτσά και τον ανάγκασε να πάρει την απόφαση να επιστρέψει στην Κόρινθο. Το σχέδιο υποχώρησης του Δράμαλη έγινε αντιληπτό από τον Κολοκοτρώνη και παρά τις διαφωνίες των προκρίτων, έσπευσε να καταλάβει τις στενές διαβάσεις που οδηγούσαν από το Άργος στην Κόρινθο, με 2.500 άνδρες.

Στις 26 Ιουλίου 1822 στα στενά των Δερβενακίων, οι Τούρκοι έχασαν πάνω από 3.000 άνδρες. Ο Δράμαλης και οι εναπομείναντες άνδρες του προσπάθησαν να διαφύγουν την επομένη από την κλεισούρα του Αγιονορίου. Όμως, ο Νικηταράς, ο Υψηλάντης και ο Παπαφλέσσας ήταν κι εκεί για να προκαλέσουν νέες βαριές απώλειες στον Δράμαλη στις 28 Ιουλίου.

Ο Κολοκοτρώνης ανακηρύχθηκε από την Κυβέρνηση Αρχιστράτηγος της Πελοποννήσου, κατ' απαίτηση των οπλαρχηγών αλλά το κυριότερο ήταν ότι η Επανάσταση είχε διασωθεί.

Η μάχη του Κερατσινίου.

Στις 4 Μαρτίου 1827, ο Γεώργιος Καραϊσκάκης θριαμβεύει επί του Κιουταχή στο Κερατσίν. Ο Κιουταχής επιχείρησε επίθεση με 4.000 πεζούς και 2.000 ιππείς. Αρχικά στράφηκε σ' ένα οχυρωμένο μετόχι, που το υπερασπίζονταν ο Τούσας Μπότσαρης, ο Γαρδικιώτης Γρίβας και ο Νικόλαος Κασομούλης, με τους λιγοστούς άνδρες τους. Αφού το κανονιοβόλησε, ετοιμάστηκε γύρω στο μεσημέρι για την τελική έφοδο.

Βλέποντας ο Καραϊσκάκης την κρισιμότητα της κατάστασης, επιχείρησε αντιπερισπασμό, τον οποίο όμως αντιλήφθηκε ο Κιουταχής και χώρισε τις δυνάμεις του στα δύο. Οι Τούρκοι αναγκάστηκαν να τραπούν σε φυγή, όταν εμφανίστηκε το ιππικό του Χατζημιχάλη Νταλιάνη, που τους προξένησε βαρύτατες απώλειες.

Οι απώλειες των Τούρκων ήταν σημαντικές για τη δύναμη που παρέταξαν. Οι νεκροί ανήλθαν σε 300 και οι τραυματίες σε 500 άνδρες. Οι Έλληνες έχασαν 3 άνδρες, ενώ τραυματίστηκαν περί τους 25.

Ήταν ο τελευταίος μεγάλος θρίαμβος του Καραϊσκάκη ως αρχιστράτηγος καθώς λίγες μέρες αργότερα, θα του αφαιρεθεί η αρχιστρατηγία της Ρούμελης με απόφαση της Εθνοσυνέλευσης της Τροιζήνας.

Η Μάχη της Πέτρας.

Ήταν η τελευταία μάχη του Αγώνα για την ελληνική ανεξαρτησία και έγινε στις 12 Σεπτεμβρίου 1829 στην Πέτρα της Βοιωτίας, μεταξύ Θήβας και Λιβαδειάς.

Τον Αύγουστο του 1829 και ενώ η Πελοπόννησος είχε απελευθερωθεί ο Τουρκαλβανός πολέμαρχος Ασλάν Μπέης Μουχουρδάρης, είχε την αποστολή να μαζέψει όλη την τουρκική στρατιά και να την οδηγήσει στην Αδριανούπολη για να αντιμετωπίσουν τους Ρώσους.

Ο Υψηλάντης έστησε ενέδρα στην τουρκική στρατιά που αποτελούνταν από 7.000 στρατιώτες στη στενή δίοδο της Πέτρας. Ήταν μία από τις λίγες φορές που οι Έλληνες παρουσίασαν τακτικό στρατό αποτελούμενο από 4.000 άνδρες. Ο Υψηλάντης δημιούργησε οχυρώματα και τα χράματα της 12ης Σεπτεμβρίου οι Τούρκοι προσπάθησαν να τα περάσουν. Οι Τουρκαλβανοί ήταν οι πρώτοι που υποχώρησαν παρασύροντας και τους υπόλοιπους Τούρκους, που κινδύνευαν να περικυκλωθούν.

Οι Έλληνες είχαν 3 νεκρούς και 12 τραυματίες, ενώ οι Τούρκοι άφησαν στο πεδίο της μάχης περίπου 100 νεκρούς και 4 σημαίες. Την επομένη της μάχης (13 Σεπτεμβρίου) ο τούρκος διοικητής Οσμάναγας Ουτσιάκαγας, που ενδιαφερόταν να εκτελέσει τις διαταγές της Πύλης και να βρεθεί στη Θράκη, προσφέρθηκε να συνθηκολογήσει με τους Έλληνες, προκειμένου να περάσει τα στενά της Πέτρας.

Οι Έλληνες δέχθηκαν, υπό τον όρο να παραδώσουν την περιοχή από τη Λιβαδιά ως τις Θερμοπύλες και την Αλαμάνα. Έπειτα από διαπραγματεύσεις που κράτησαν όλη τη μέρα, η συνθήκη υπογράφηκε τη νύχτα της 13ης προς τη 14η Σεπτεμβρίου. **Αυτή ήταν η πρώτη συνθηκολόγηση Τούρκων στο πεδίο μάχης.**

17. Επίλογος.

Το 1821 οι Έλληνες εξεγέρθηκαν απέναντι στην πανίσχυρη Οθωμανική Αυτοκρατορία, όπως είδαμε από ένα στρατό όχι τακτικό, οργανωμένο αλλά από τους Κλέφτες, Αρματολούς και Κάπους, τους λεγόμενους ατάκτους, αποφασισμένους να κάνουν το αδύνατο δυνατό και ύψωσαν το λάβαρο της Επανάστασης με την πίστη ότι μπορούσαν να πετύχουν. Και κατόρθωσαν, παρά τις τεράστιες δυσχέρειες και μέσα από τις πολλές διακυμάνσεις του αγώνα, να κερδίσουν την εθνική ανεξαρτησία και να συγκροτήσουν ένα κράτος .

Σε όλους αυτούς τους που συμμετείχαν στην δημιουργία του τακτικού στρατού, των ατάκτων(κλεφτών και αρματολών) και του ναυτικού των δυνάμεων της Επανάστασης του 1821 και αγωνίσθηκαν για την ελευθερία μας, οφείλουμε απέραντο σεβασμό και τιμή και οι αξίες όλων αυτών των αγωνιστών του 1821, τα μεγάλα επιτεύγματά τους και η πλούσια ιστορία, μας δείχνουν τον δρόμο που πρέπει να βαδίσουμε. Αμήν.

Βιβλιογραφία.

- «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, τ. ΙΑ΄ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ», τ.15.
- Γ. ΚΟΡΔΑΤΟΣ, «ΜΕΓΑΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ».

- **DAVID BREWER , «ΕΛΛΑΔΑ 1453-1821-ΟΙ ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΑΙΩΝΕΣ», ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ.**
- **Ερρίκου Τράϊμπερ: Αναμνήσεις από την Ελλάδα 1822-1828 . Μετάφραση, βιογραφικές και επεξηγηματικές σημειώσεις Δρος Χρήστου Ν. Αποστολίδου. Αθήναι 1960**
- **Ιστορικά Ημερολόγια Των Ελληνικών Ναυμαχιών του 1821. Εκ των Ημερολογίων του Ναυμάχου Αν. Τσαμαδού . Εκδότης Νικ. Πάτρας. Αθήναι 1886**
- **Περικλή Δεληγιάννη: Ο Ναυτικός αγώνας της Επανάστασης. Μονογραφίες του περιοδικού «Στρατιωτική Ιστορία». Αθήνα 2009**
- **Ι.Κ.Μαζαράκη Αινιάν: Ο Ναυτικός Αγώνας 1821 – 1830. Αθήνα 2019**
- **Ο Ελληνικός τακτικός στρατός της Επανάστασης του 1821 Από τη Βικιπαίδεια, την ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια.**
- **https://el.wikipedia.org/wiki/Ελληνική_Επανάσταση_του_1821.**

Ευχαριστώ.